

1989

—

ORIOI BOHIGAS

—

Voor zijn rol als supervisor van de reconstructie en stadsontwikkeling van Barcelona, voor zijn architectuurhistorisch onderzoek waarmee hij de stad het bewustzijn van haar rijke architectonisch erfgoed heeft teruggegeven en voor de grote rol die hij toekent aan kunst, filosofie en literatuur bij het begrijpen, interpreteren en inrichten van de openbare ruimte.

Dit jaar krijgt de betrokkenheid van de Sikkens Foundation bij de stadsontwikkeling van Barcelona zijn beslag. De interesse van de Foundation sluit aan bij de doelstelling van de in 1986 opgerichte 'Campanya per a la Millora del Paisatge Urbà' (Campagne voor de verbetering van het stedelijk landschap). Dit door de gemeente Barcelona opgerichte bureau stimuleert en organiseert een soort projectadoptie-systeem, waarbij grote ondernemingen en instellingen geld kunnen steken in de restauratie van bepaalde monumentale gebouwen of stadsdelen. De dynamiek van 'la Campanya' heeft bij het bedrijfsleven ongekend veel geld losgemaakt voor de restauratie van de stad. Eén van die bedrijven is Akzo Coatings Spain (Pinturas Procolor) die – na bemiddeling van Sikkens Foundation – in januari 1989 de overeenkomst tekent voor participatie in het grote kleurenplan voor Barcelona, dat door 'la Campanya' wordt gecoördineerd. Dit 'Proyecto del plan del color', waarvoor het kleurenplan van Turijn een aanleiding vormde, is niet alleen van toepassing op gebouwen, maar betreft daarin bijvoorbeeld ook stedelijke elementen als straatmeubilair en het openbaar vervoer.

Een rechtstreekse opdracht van Sikkens Foundation is het project 'els colors de la Rambla', het onderzoek naar de oorspronkelijke kleuren van de gebouwen aan Barcelona's beroemde promenade van de Plaza de Catalunya tot aan het havenfront. Het dient als pilot project voor het kleurenplan voor heel Barcelona. Het onderzoek is in 1988 begonnen en wordt verricht door een projectgroep bestaande uit een aantal Spaanse architectuurhistorici en coloristen onder leiding van professor Josep Emili Hernández-Cros. De Sikkens Foundation ondersteunt het onderzoek met expertise die is opgedaan in onder meer het Turijn project, en het is dan ook niet verwonderlijk dat het Rambla-kleuronderzoek veel weg heeft van de aanpak van Tagliasacchi en Zanetta. Hernández-Cros beschrijft in zijn bijdrage over Barcelona in *The Colour of the City* (Taverne/Wagenaar red., Laren 1992), hoe hij in samenwerking met andere onderzoekers aan

de hand van documenten (oorspronkelijke ontwerptekeningen), historische bronnen (de historische ontwikkeling van de Rambla, bouwverordeningen, technische verhandelingen, kleur-regelgeving en dergelijke) en het praktische materiaalonderzoek ter plekke, de oorspronkelijke kleuren heeft kunnen reconstrueren en aan de hand daarvan een kleurenplan heeft kunnen opstellen. Een belangrijke ontdekking was een kleurenkaart uit 1829 die betrekking had op een deel van de Rambla. De voorgeschreven kleuren voor de buitenmuren zijn licht-rose, groenig geel, grijs/oker en strogeel – zachte natuurlijke tinten die waarschijnlijk zijn afgeleid van regionale steensoorten die destijds in de bouw werden gebruikt. De uiteindelijke kleurenkaart voor de Rambla, die Hernández-Cros met zijn team samenstelt, bestaat uit 26 kleuren voor stucco façades, elf voor pleisterwerk en zeven kleuren voor een sgraffito-afwerking. De realisering van dit plan heeft het effect van een subtiele face-lift, met behoud van karaktervolle trekken. Voor architectuurhistorici en andere betrokkenen gaat het verder: het is de opwindende illusie het verleden te hebben herschapen.

Het Rambla-kleurenplan van de Foundation staat in nauwe relatie tot de keuze voor de kandidaat voor de Sikkens Award van dit jaar, de Spaanse architect Oriol Bohigas, die de supervisor is van het totale stedenbouwkundige plan van Barcelona. Zelden is de lof voor een kandidaat en zijn onderwerp met zoveel overtuiging gebracht als in dit juryrapport; de toekenning aan Bohigas is exemplarisch voor de Sikkensprijs-nieuwe-stijl. 'Met het toekennen van de Sikkensprijs aan Bohigas wil de Sikkens Foundation het belang onderstrepen van de unieke samenwerking tussen een sociaal georiënteerde stedelijke politiek enerzijds en een op de actualiteit toegesneden nieuwe vorm van urbanisme anderzijds, kortom het belang van het 'tandem' politiek en architectuur, dat aan de basis ligt van de bijzondere positie van Barcelona als eigentijds stedenbouwkundig experiment', aldus voorzitter Ed Taverne, waarmee hij het kader aangeeft waarbinnen Bohigas zijn visie heeft kunnen realiseren. Spanje werd in 1975 een democratie en de voorheen verdrukte Catalaanse identiteit heeft zich sindsdien kunnen manifesteren. Uitgesproken ideeën over de gewenste aanpak van de stedelijke planning van Barcelona leefden al eerder. Niet alleen onder architecten en stedenbouwkundigen, maar ook onder politici, economen en beeldend kunstenaars. Vanaf 1977 is op gemeentelijk niveau gewerkt aan een veelomvattend plan voor de reconstructie van de stad, waarvoor in 1980 Oriol Bohigas als supervisor werd aangetrokken. Bijzonder is dat Bohigas bij de invulling van het plan ten eerste de geschiedenis van de stad als materiaal voor het eigentijds ontwerp als uitgangspunt heeft gekozen; ten tweede dat hij er jonge

Catalaanse architecten direct en actief bij heeft betrokken.

Mede door zijn eigen historisch onderzoek heeft Bohigas Barcelona bewust gemaakt van haar architectonisch erfgoed en heeft daarmee tevens de eigenlijke thema's opgespoord en aangereikt voor de toekomstige transformatie van de stad. Opmerkelijk daarbij is de grote rol die Bohigas toekent aan de beeldende kunst, literatuur en filosofie bij het begrijpen, interpreteren en inrichten van de openbare ruimte.

Dit laatste – de opvatting van een cultureel en historisch continuüm dat de interferentie toelaat tussen verschillende vormen van kunst- en wetenschapsbeoefening – is een wezenlijk element in het geheel, een kerngedachte van met name Taverne. Deze post-modernistische houding is te herkennen in andere initiatieven van de Sikkens Foundation en geeft een verband aan tussen verschillende Sikkens-prijzen. Zo spreken architectuurhistorici wel van het 'lezen' van de stad, waarmee wordt bedoeld dat ze de historisch gegroeide verschijningsvorm, zoals het stratenplan of de samenstelling van een huis, kunnen interpreteren. Dit vormt de basis voor een subtiel stadsherstel of gewetensvolle stadsontwikkeling. Het gebruik van archivalische en literaire bronnen bij dit soort architectuuronderzoek lijkt de 'lees-metafoor' te hebben ingegeven.

Met de toekenning van de Sikkensprijs aan Bohigas wil de Sikkens Foundation tegelijkertijd eer betuigen aan de stad Barcelona. Terwijl in veel Europese landen, en ook Nederland, de afstand tussen stadsontwerp en politiek steeds groter wordt, is hier een bestuurlijke en stedenbouwkundige samenwerking mogelijk gemaakt. 'Het is deze opvatting over het stedelijk ontwerp, die niet abstract is, maar concreet, die geleid wordt door sociaal-culturele denkbeelden, en die geworteld is in de geschiedenis van de stad welke het bestuur van de Sikkens Foundation wenst te onderstrepen, en tot onderwerp wil maken van verder onderzoek en verspreiding.'

Op 2 november wordt in de Doelen te Rotterdam aan Bohigas de Sikkensprijs uitgereikt, nadat eerst een filmportret van Hank Onrust over hem is vertoond, waarin Bohigas aan het woord is tijdens een rondrit door Barcelona. De film is geproduceerd door de VPRO in samenwerking met de Catalaanse zender TV3. Een artikel over de stadsvernieuwing van Barcelona, geschreven door de Catalaanse architectuurhistoricus Ignasi de Solà-Morales in opdracht van de Sikkens Foundation en gepubliceerd in het novembernummer van Archis, ligt klaar voor de aanwezigen. Dezelfde dag wordt in het expositiecentrum Econocenter in Rotterdam de tentoonstelling 'Barcelona 1992' geopend, over de stedenbouwkundige projecten in